УДК 378.6.14

Валерій БУДАК

доктор технічних наук, професор, академік НАПН України,
ректор Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського,
м. Миколаїв, Україна
e-mail: office@mdu.edu.ua

Раїса ВДОВИЧЕНКО

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки
та інклюзивної освіти Миколаївського національного університету
імені В. О. Сухомлинського, м. Миколаїв, Україна
e-mail: vrp1208@ukr.net

АЛГОРИТМ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ ДО ПОБУДОВИ МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ УНІВЕРСИТЕТУ

Проблема ціннісних орієнтацій є однією з пріоритетних у сучасній науці, особливо в умовах кардинальних змін, що відбуваються в нашій країні. У статті аналізуються ціннісні орієнтири сучасної молоді, наводяться приклади соціологічних опитувань молоді, окреслені етапи формування ціннісних орієнтацій. Подаються наукові роздуми щодо понять «модель» та «моделювання», теоретично обґрунтовано структурно-функціональну модель формування ціннісних орієнтацій студентської молоді в освітньому просторі вищого навчального закладу, що відображає взаємодію його компонентів, принципів, форм, методів, засобів і функцій освітньої діяльності. Доведено, що модель дозволяє побачити наочно компоненти системи, подати їх цілісно, в розвитку, упорядкувати та зіставити концептуальні підходи для аналізу змісту ціннісних орієнтацій як соціальної проблеми, створення відповідних психолого-педагогічних умов в освітньому просторі університету з метою формування ціннісних орієнтацій студентської молоді.

Ключові слова: ціннісні орієнтації, модель, моделювання, педагогічне моделювання, структурно-функціональна модель, компоненти, принципи, методи, засоби, критерії ціннісних орієнтацій.

Сучасний реальний стан розвитку українського суспільства відображається тією чи іншою мірою на нових установках і ціннісних орієнтаціях найпрогресивнішої частини населення – молодого покоління. Становлення української державності, інтеграція в європейське співтовариство, створення і реалізація національної ідеї, побудова громадянського суспільства передбачає орієнтацію на пріоритети духовності та моралі, перетворення усталених моральних ідеалів і принципів, пошук нових ціннісних орієнтирів студентської молоді. Метою освіти є постійне творче оновлення, розвиток і вдосконалення кожної особи впродовж усього життя. Освіта, включаючи людину в простір визнаних у суспільстві цінностей, формуючи універсальні моделі поведінки і ціннісні установки, сприяє засвоєнню значущих загальнолюдських цінностей [8, 53–54].

З огляду на це, як ніколи, зростає роль спеціально організованого педагогічного процесу в закладі вищої освіти, спрямованого на формування особистості молодої людини – майбутнього професіонала, громадянина-патріота своєї країни, який за своїм ціннісним ставленням, громадянськими позиціями спрямує свої знання, компетенції та діяльність на розквіт держави.

Саме тому процес формування ціннісних орієнтацій студентської молоді є одним із головних завдань вищих навчальних закладів. Освітнє середовище вищого навчального закладу має бути цілеспрямованою цілісною педагогічно організованою системою умов, що забезпечують використання традиційних освітніх технологій та реальної виховної практики, ціннісної педагогічної взаємодії учасників навчального процесу, завдяки якій вони зможуть усвідомити їх сутність, визначити значущість для індивідуальної життєдіяльності, зіставити з власними ціннісними уподобаннями, навчитися оцінювати явища з цієї точки зору та реалізовувати їх у власній діяльності. Розробка теоретичної моделі формування ціннісних орієнтацій особистості студента є не лише науковою проблемою, а й засобом визначення ефективності створених педагогічних умов для формування ціннісних орієнтацій.

Метою статті є розробка алгоритму теоретичної моделі формування ціннісних орієнтацій студентської молоді в освітньому просторі університету

в сучасних умовах, чиї цінності багато в чому є відображенням цінностей суспільства.

Проблема формування у студентів ціннісних орієнтацій постійно перебуває в полі фахових інтересів науковців і досліджується ними з різних позицій. Теоретичну основу дослідження ціннісних орієнтацій особистості представлено в роботах Б. Ананьєва, С. Анісімова, Г. Балла, І. Беха, Б. Братуся, Є. Бондаревської, А. Брушлинського, Л. Виготського, Г. Гребенькова, О. Донцова, Е. Зеєра, В. Зінченка, Є. Климова, І. Кона, Д. Леонтьєва, О. Леонтьєва, А. Маркової, В. М'ясищева, А. Петровського, С. Рубінштейна, Н. Ткачової та ін. Важливими для нашого дослідження є погляди учених Г. Атанова, Т. Бахтєєвої, І. Беха, О. Волосовця, В. Казакової, В. Кудіної, В. Лісового, С. Максименко, В. Москаленко, Л. Пуховської, Є. Спіцина, Т. Хатчінсон та інших щодо розробки моделі формування ціннісних орієнтацій студентської молоді.

Сучасна студентська молодь суттєво відрізняється від студентства XX ст. перш за все тим, що перебуває в нових соціально-економічних, історико-культурних, національно-етнічних, демографічних умовах формування ціннісних орієнтацій студентської молоді, коли розвиненість демократії, нове інформаційне суспільство вносить корективи в їх ціннісні орієнтації, студенти прагнуть до навчання в умовах європейського напряму розвитку вищої освіти.

Студентство як особлива соціальна й суспільна група характеризується невизначеністю соціального статусу, залежністю від багатьох внутрішніх і зовнішніх впливів, прагненням до максимальної самореалізації, особливим характером різних сфер життєдіяльності (С. Іконникова, В. Лисовський, В. Павловський, Б. Рубін, О. Рудакова, С. Савченко, Ю. Семашко). Саме в цей період відбуваються зміни системи ціннісних орієнтацій, що потребують цілеспрямованої організації процесу формування ціннісних орієнтирів. Ціннісні орієнтації студентської молоді є складним особистісним утворенням, що враховує три взаємопов'язані компоненти: матеріально-економічні, духовно-гуманітарні, раціональні. Цінності виконують регулюючу функцію в життєдіяльності особистості, мають самостійний сенс, утворюють цілий пласт у культурній спадщині суспільства, визначають особливості світогляду людини, виступають основою для формування ціннісних орієнтацій особистості.

Варто відмітити, що ціннісні орієнтації визначають: 1) загальну спрямованість інтересів і прагнень особистості; 2) ієрархію індивідуальних вподобань і зразків; 3) цільові і мотиваційні програми; 4) рівень вподобань; 5) уявлення про дійсне і механізми селекції за критеріями значущості; 6) міру готовності й рішучості до реалізації власного «проекту життя» [18, 227].

На думку І. Беха, особистісні цінності є унормованими утвореннями, як певні приписи, що визначають необхідну чи бажану поведінку. У вихованні особистості мірилом унормованості поведінки є її відповідність соціальним нормам, тобто вимогам суспільства, в якому вона живе. Цивілізоване суспільство завжди гармонійно поєднує загальнолюдські й національні моральні норми – цінності, які має свідомо привласнити людина [1, 17]. Таким чином, особистісні цінності, що сформовані в процесі виховного впливу та самовиховання, становлять внутрішній стрижень особистості, спираючись на який, молода людина будує власну життєдіяльність.

«Молодь проявляє досить низьку здатність до суспільної самоорганізації, а потенціал соціальної активності в суспільстві порівняно невеликий. Потрібно відмітити, що за період посткомуністичної трансформації частина української молоді прийняла головні демократичні цінності. Але ніколи вона не розглядала їх як реальний інструмент вирішення суспільних потреб» [9].

Збагаченість та розвиненість загальної ціннісної системи є певним індикатором як міри участі особистості у громадському житті суспільства, так і пріоритетності вибору того чи іншого виду та сфери життєдіяльності.

Наявність сформованої системи ціннісних орієнтацій забезпечує гармонію внутрішнього світу особистості, сприяє систематизації її знань, норм, стереотипів поведінки та самоствердженню особистості, реалізації соціальних очікувань [4, 12–14].

Все це визначає особливості структури розвитку ціннісних орієнтацій сучасного студента. На особливу увагу заслуговує аналіз деяких документів, що містять результати соціологічних досліджень серед молоді України. Так, звернемося до відомих усім науковцям звітів: «Національно-патріотичне виховання – державний пріоритет національної безпеки»: Щорічна доповідь Президенту України, Верховній Раді України про становище молоді в Україні (за підсумками 2014 року) [8]; «Ціннісні орієнтації сучасної української молоді»: Щорічна доповідь Президенту України, Верховній Раді України про становище молоді в Україні (за підсумками 2015 року) [19]; «Цінності української молоді»: Результати репрезентативного соціологічного дослідження становища молоді, проведеного у 2016 році [20]; «Українське покоління Z: цінності та орієнтири»: Результати загальнонаціонального опитування, що здійснене

за підтримки Фонду ім. Фрідріха Еберта (2017 рік) [17].

Так, у звіті Президенту України за 2014 рік науковцями виокремлено поняття «національних цінностей», до яких віднесено наступні складові: володіння українською мовою, бажання й потреба в накопиченні, збереженні та передачі родинних і національних звичаїв, традицій, обрядів; дбайливе ставлення до національних багатств, до рідної природи; сприяння розвиткові духовного життя українського народу; шанобливе ставлення до національних та державних символів; почуття дбайливого господаря своєї землі [8, 99].

Звернімо увагу на відповіді молодих людей (69%), які вважають, що держава повинна впроваджувати хоча б один тип з нижчеперерахованих заходів, спрямованих на виховання національно-патріотичної свідомості дітей та молоді:

- виховувати почуття патріотизму з дитячого садка;
- створювати національно-патріотичні гуртки, організації, клуби;
- створювати та демонструвати більшу кількість національно-патріотичних фільмів, розповсюджувати художню літературу національно-патріотичної тематики;
- сприяти появі більшої кількості тем національно-патріотичної спрямованості у ЗМІ;
- фінансувати заходи національно-патріотичної спрямованості; розвивати молодіжні громадські організації патріотичного спрямування [8, 109–110].

Аналіз ціннісних орієнтацій за 2016 рік показує, що для більшості молоді сьогодні насамперед є найважливішим здоров'я (55,8%), матеріальний добробут (53,8%) та досягнення поставленої мети (44,3%). У другу чергу молодь найважливішим вважає для себе мир та спокій на українській землі (39,9%), досягнення соціального статусу/кар'єри (37,9%), наявність хороших і вірних друзів (35,2%), народження та виховання дітей (34,3%), пошук коханої людини та створення сім'ї (32,3%). У третю чергу – отримання задоволень від життя (28,2%), пошук роботи за фахом (20,4%) та будь-якої роботи (19,3%), власне самовдосконалення (20%), здобуття вищої освіти (15,9%) [20, 7].

Оцінюючи свої цінності у найближчі три роки, молодь віддає перевагу майже тим самим життєвим цінностям, однак народження та виховання дітей стає домінантною цінністю. Окрім цього, молодь вважає найважливішим для себе у найближчі три роки підвищити кваліфікацію / отримати перекваліфікацію, приділити увагу релігійному або духовного розвитку, громадській активності, захисту національних інтересів України, а також зробити щось значуще для свого народу, волі та єдності українського суспільства, майбутнього країни [20, 8].

Слід зауважити, що знайомство зі щорічними звітами та результатами соціологічних опитувань озброює науковця знаннями щодо сутності сучасної системи ціннісних орієнтацій молоді, що необхідно враховувати у подальших наукових розробках.

Характерною рисою сучасного навчання студентів у вищих навчальних закладах є те, що освітній простір університету передбачає створення відповідних умов для формування вищого, особистісного рівня системи ціннісних орієнтацій. У цей період проходить етап оптимального прийняття чи неприйняття цінностей. В таких умовах студенти були готові і прагнули до переоцінки і прийняття нових цінностей, де ціннісні орієнтації займають вищий рівень. Теоретичний аналіз багатьох наукових праць з означеної проблеми визначає наступні етапи формування ціннісних орієнтацій:

1) усвідомлення потреб;
2) порівняння потреб із предметами та явищами, які оточують світ і позиції до світу;
3) форсування усвідомленого ставлення до речей, умов і форм задоволення потреб [12].

Отже, важливим теоретико-методологічним принципом формування ціннісних орієнтацій студентської молоді є розуміння необхідності створення в університеті такого освітнього простору, де якнайповніше могла б самореалізуватися молода людина. Психолого-педагогічні умови формування ціннісних орієнтацій студентів – це комплекс педагогічних і психологічних умов, компонентів освітнього процесу, сукупність психологічних механізмів і чинників.

На основі аналізу ряду наукових досліджень можемо стверджувати, що формування ціннісних орієнтацій студентської молоді є комплексним процесом, який складається із зовнішнього впливу на особистість та її внутрішньої роботи з оволодіння, переоцінки, застосування і створення етичних норм [5; 6; 13]. Вважаємо, що процес формування ціннісних орієнтацій студентської молоді набуває ефективності за умови врахування ряду закономірностей, які ми розглядаємо як сукупність факторів впливу на особистість студента, що за умов трансформації в нові соціальні умови забезпечує ефективність процесу формування ціннісних орієнтацій студентської молоді в цілісності та взаємозв'язках усіх її складових [5, 11–14].

Потреби особистості в переосмисленні системи цінностей вимагають створення психолого-

педагогічних умов формування ціннісних орієнтацій студентів як комплексу умов, компонентів освітнього та виховного процесу, сукупність психологічних механізмів і чинників. Найважливішим фактором формування ціннісних орієнтацій особистості є вміння студентів оцінювати пріоритети в ціннісній сфері [9].

Теоретичний аналіз науково-методичної літератури свідчить, що одним із важливих методів педагогічного дослідження є побудова моделей, які описують різні сторони освітнього процесу. Модель є схематичним, наочним відображенням системи [6].

У «Великому тлумачному словнику української мови» категорію моделі означено як «уявний чи умовний (зображення, опис, схема і т. ін.) образ якого-небудь об'єкта, процесу або явища, що використовується як його представник» [2].

У трактуванні В. Маслова «модель» – це суб'єктивне відтворення у свідомості людини (групи людей) та зовнішнє відображення різними способами й формами найістотніших ознак, рис і якостей, які властиві конкретному об'єкту або процесу, які об'єктивно йому (об'єкту) притаманні і дають загальну уяву про феномен, що нас цікавить, чи його окремі складники [16, 180].

Модель може бути представлена різними способами: у вигляді схеми, таблиці, що описує окремі компоненти (елементи) системи або їх взаємозв'язки, або графіка чи діаграми, які дозволяють прослідкувати хід розвитку системи, а також інших способів наочного віддзеркалення досліджуваного явища [14, 28]. У побудові моделей використовують різного роду конструкти та концепти.

Сам процес побудови моделі називають моделюванням. Педагогічний словник за редакцією М. Ярмаченка дефініцію «моделювання» визначає як процес дослідження певних явищ, процесів або систем об'єктів шляхом побудови та вивчення їх моделей. Моделювання належить до основних категорій пізнання, на якому ґрунтується як теоретичний, так і експериментальний методи наукового дослідження [10, 206].

Різновидом такого процесу є педагогічне моделювання. Проаналізуємо це поняття, розглянувши наукові дослідження в галузі педагогіки. С. Гончаренко зазначає, що педагогічне моделювання – це науково обґрунтоване конструювання, яке відповідає заданим вимогам і наміченій побудові майбутньої моделі досліджуваного педагогічного процесу, враховуючи властивості, які вивчаються в ході педагогічного експерименту. Метою педагогічного моделювання є виявлення можливостей удосконалення навчально-виховного процесу, пошуку резервів підвищення його ефективності та якості на основі аналізу моделі [3, 213].

Зазначимо, що успішність моделювання значною мірою залежить від наявності «теорії, що описує явище, яке підлягає моделюванню, а також від міри формалізації положень цієї теорії» [15, 338].

Таким чином, модель дозволяє побачити наочно компоненти системи, подати їх цілісно, в розвитку, упорядкувати та зіставити концептуальні підходи для аналізу. Алгоритм системного підходу до побудови моделі формування ціннісних орієнтацій студентської молоді передбачає всебічне дослідження цієї системи з використанням компонентного (дозволяє розглянути модель як систему, яка включає складові компоненти (підсистеми), структурного (припускає виявлення взаємодії між компонентами системи, що дає можливість побудувати її структурну модель), функціонального (дозволяє визначити призначення кожного компонента) і параметричного (необхідний для встановлення якісних характеристик функціонування системи) видів аналізу [13]. При моделюванні ціннісних орієнтацій особистості студента ми дотримувались певної логіки, яка представляється у вигляді ряду взаємозумовлених та взаємозалежних подій: аналізу теоретичних основ формування ціннісних орієнтацій; дослідження концептуальних засад формування ціннісних орієнтацій особистості студента; визначення мети означеного процесу та можливих конкретних критеріїв оцінки досягнень; розробки моделі формування ціннісних орієнтацій особистості студента; конкретизації завдань, які необхідно виконати задля реалізації поставленої мети, визначення умов їх розв'язання та засобів для досягнення цілей; реалізації побудованої моделі формування ціннісних орієнтацій особистості студента; узагальнення результатів реалізації означеної моделі в конкретній діяльності та науково-методичних розробках [12].

За основу розробки моделі формування ціннісних орієнтацій особистості студента нами взята загальна схема системного підходу, яка може виглядати як сукупність наступних дій: фіксація деякої кількості компонентів у означеній системі; аналіз особливостей взаємодії між компонентами в межах системи; виявлення системоутворюючих зв'язків, які забезпечують стабільність системи; аналіз основних параметрів діяльнісного функціонування системи; дослідження оптимальності результатів у співвідношенні з характером та особливостями методичних форм і засобів, які використовуються [8, 72–76].

Вважаємо, що основним системоутворюючим фактором розробленої нами моделі є спрямованість усіх її складових на ефективний процес

формування ціннісних орієнтацій студентської молоді в освітньому просторі університету.

Характерною особливістю формування ціннісних орієнтацій особистості є вміння студентів оцінювати пріоритети ціннісної сфери. Структурно-функціональна модель формування ціннісних орієнтацій студентської молоді складена на основі гуманістичного, соціалізаційного, особистісно-діяльнісного та культурологічного підходів і передбачає функціональну взаємодію таких структурних елементів. Складовими моделі є мета, завдання, види, компоненти, етапи формування ціннісних орієнтацій; принципи, фактори, функції, критерії, показники, рівні, діагностичний інструментарій та результат сформованості ціннісних орієнтацій студентської молоді.

Зазначена модель побудована відповідно до провідних засад особистісно орієнтованого підходу, розкриває суб'єкт-суб'єктну взаємодію учасників навчально-виховного процесу.

Критеріями сформованості ціннісних орієнтацій студентської молоді визначено такі: *інтелектуальний* – поінформованість студентів про цінності й ціннісні орієнтації особистості та їх вплив на особистісне й професійне становлення майбутнього фахівця; *емоційно-ціннісний* – емоційно-почуттєве ставлення студентів до цінностей та ціннісних орієнтацій особистості; *діяльнісно-практичний* – уміння й навички розв'язувати особистісні та професійні ситуації на підставі відповідних моральних цінностей і світоглядних настанов. Згідно з виокремленими критеріями та показниками визначено рівні сформованості ціннісних орієнтацій студентської молоді (високий, середній, низький).

Таким чином, можна стверджувати, що проблема формування ціннісних орієнтацій залишається однією з найбільш значимих у психолого-педагогічних дослідженнях. Аналіз запропонованої теоретичної моделі свідчить про раціональний підхід до визначення основних структурних компонентів моделі та психолого-педагогічних умов для створення системи формування ціннісних орієнтацій студентської молоді, які в своїй єдності та цілісності визначають їх суспільну активність та значущість для подальшого розвитку соціуму, держави, нації.

Дослідження проблем ціннісних орієнтацій сучасного українського студентства надзвичайно актуальні та потребують теоретико-методологічного обґрунтування, оптимізації відбору змісту, форм, методів і засобів формування ціннісних орієнтацій у студентів на різних етапах професійного навчання в університеті.

Особливої уваги потребує питання формування системи ціннісних орієнтацій студентської молоді під час проведення військово-патріотичного виховання в освітньому просторі університету.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Вибрані наукові праці. Виховання особистості. Том 1. Чернівці: Букрек, 2015. 840 с.
2. Великий тлумачний словник української мови [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.lingvo.ua/ – Назва з екрана.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Видання друге, доповнене і виправлене / С. У. Гончаренко. Рівне: Волинські обереги, 2011. 552 с.
4. Долинська Л. В., Максимчук Н. П. Психологія ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя: [навч. посіб.]. Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин О. В., 2008. 124 с.
5. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний редактор В. Г. Кремень. К.: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
6. Колечко О. Професіоналізація як чинник розвитку професійної ідентичності особистості // Педагогіка і психологія професійної освіти. 2009. № 4. С. 153–160.
7. Леонтьєв В. Г. Психологічні механізми мотивації. К.: Вид-во НГПІ, 1992. 216 с.
8. Національно-патріотичне виховання – державний пріоритет національної безпеки: Щорічна доповідь Президенту України, Верховній Раді України про становище молоді в Україні (за підсумками 2014 року) / Держ. ін-т сімейної та молодіжної політики; [редкол.: Жданов І. О., гол. ред. колег., Бєляєва І. І., Митрофанський С.В. та ін.]. К., 2015. 200 с.
9. Олпорт Г. Становлення особистості: Вибрані праці / пер. з англ. Л. В. Трубіцин, Д. А. Леонтьєва. М.: Сенс, 2002.
10. Педагогічний словник / за ред. М. Д. Ярмаченка. К.: Педагогічна думка, 2001. 323 с.
11. Пінчук Є. Роль сучасних ціннісних орієнтацій в реформуванні освіти // Вища освіта. № 1. 2009. С. 53–59.
12. Плахотнік О. В., Партоленко С. В. Теоретичні засади сутнісної характеристики інформаційної культури студентів // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. пр. / [редкол.: І. А. Зязюн та ін.]. К.; Вінниця: ДОВ Вінниця, 2004. Вип. 5. С. 582–586.
13. Романюк Л. В. Ціннісні орієнтації студентів: сутність, структура і психологічні механізми розвитку: навч. посіб. / [заг. ред. Ю. Г. Кондратюка]. Кам'янець-Подільський: Абетка-Нова, 2004. 188 с.
14. Сисоєва С. О., Поясок Т. Б. Психологія та педагогіка: підручник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Міленіум, 2005. 520 с.
15. Соціологія: короткий енциклопедичний словник / уклад.: В. І. Волович, В. І. Тарасенко, М. В. Захарченко та ін.; за заг. ред. В. І. Воловича. К.: Укр. центр духовної культури, 1998. 736 с.
16. Теоретичні і методичні засади моделювання фахової компетентності керівників закладів освіти: монографія / Г. В. Єльникова, О. І. Зайченко, В. І. Маслов [та ін.]; за ред. Г. В. Єльникової. К.; Чернівці: Книги XXI, 2010. 460 с.

17. Українське покоління Z: цінності та орієнтири: Результати загальнонаціонального опитування, здійсненого за підтримки Фонду ім. Фрідріха Еберта. К., 2017. 137 с.
18. Целякова О. М. Духовність і ціннісні орієнтації студентської молоді України в трансформаційному суспільстві [Електронний ресурс] // Гуманітарний вісник ЗДІА. 2009. Вип. 38. Режим доступу: http://zgia.zp.ua/gazeta/VISNIK_38_22.pdf.
19. Ціннісні орієнтації сучасної української молоді: Щорічна доповідь Президенту України, Верховній Раді України про становище молоді в Україні (за підсумками 2015 року) / Держ. ін-т сімейної та молодіжної політики; [редкол.: Жданов І. О., гол. ред. колег., Ярема О. Й., Бєляєва І. І. та ін.]. К., 2016. 200 с.
20. Цінності української молоді: Результати репрезентативного соціологічного дослідження становища молоді, проведеного у 2016 році. Переяслав-Хмельницький: ПП «СКД» , 2016. 90 с.

References

1. Beh I. D. Vibrani naukovi pratsi. Vihovannya osobistosti. Tom 1. Chernivtsi: Bukrek, 2015 840 s.
2. Velikiy tlumachniy slovnik ukraYinskoYi movi. Rezhim dostupu: http://www.lingvo.ua/
3. Goncharenko S. U. Ukrayinskiy pedagogichniy entsiklopedichniy slovnik. Vidannya druge dopovnene i vipravlene. Rivne: Volinski oberegi, 2011. 552 s.
4. Dolinska L. V., Maksimchuk N. P. Psihologiya tsinnisnih orientatsiy maybutnogo vchitelya: [navch. posib.]. Kam'yanets-Podilskiy: FOP Sisin O. V., 2008. 124 s.
5. Entsiklopediya osviti / Akad. ped. nauk Ukrayini; golovniy redaktor V. G. Kremen. K.: YurInkom Inter, 2008. 1040 s.
6. Kolechko O. Profesionalizatsiya yak chinnik rozvitku profesIynoyi identichnosti osobistosti // Pedagogika i psihologiya profesiynoyi osviti. 2009. # 4. S. 153–160.
7. Leontev V. G. Psihologichni mehanizmi motivatsiyi. K.: Vid-vo NGPI, 1992. 216 s.
8. Natsionalno-patriotichne vihovannya – derzhavniy prioritet natsionalnoyi bezpeki. Schorichna dopovid Prezidentu Ukrayini, Verhovniy Radi Ukrayini pro stanovische molodi v Ukrayini (za pIdsumkami 2014 roku) / Derzh. In-t sImeynoyi ta molodizhnoyi politiki; [redkol.: Zhdanov I. O., gol. red. koleg., Belyaeva I. I., Mitrofanskiy S.V. ta In.]. K., 2015. 200 s.
9. Olport G. Stanovlennya osobistosti: Vibrani pratsi; per. z angl. L. V. Trubitsin, D. A. Leonteva. M.: Sens, 2002.
10. Pedagogichniy slovnik / za red. M. D. Yarmachenka. K.: PedagogIchna dumka, 2001. 323 s.
11. Pinchuk E. Rol suchasnih tsinnisnih orientatsiy v reformuvannI osviti // Vischa osvita. # 1. 2009. S. 53–59.
12. Plahotnik O. V., Partolenko S. V. Teoretichni zasadi sutnisnoyi harakteristiki Informatsiynoyi kulturi studentiv // Suchasni Informatsiyni tehnologiyi ta Innovatsiyni metodiki navchannya u pidgotovtsi fahivtsiv: metodologiya, teoriya, dosvid, problemi: zb. nauk. pr. / [redkol.: I. A. Zyazyun ta in.]. K.; Vinnitsya: DOV Vinnitsya, 2004. Vip. 5. S. 582–586.
13. Romanyuk L.V. Tsinnisni orientatsiyi studentsv: sutnist, struktura i psihologichni mehanizmi rozvitku: navch. posib.; [zag. red. Yu. G. Kondratyuka]. Kam'yanets-Podilskiy: Abetka-Nova, 2004. 188 s.
14. Sisoeva S. O., Poyasok T. B. Psihologiya ta pedagogika: pidruchnik dlya studentiv vischih navchalnih zakladiv. K.: Milenium, 2005, 520 s.
15. Sotsiologiya: korotkiy entsiklopedichniy slovnik / uklad.: V. I. Volovich, V. I. Tarasenko, M. V. Zaharchenko ta in. ; za zag. red. V. I. Volovicha. K.: Ukr. tsentr duhovnoyi kulturi, 1998. 736 s.
16. Teoretichni i metodichni zasadi modelyuvannya fahovoyi kompetentnosti kerivnikiv zakladiv osviti: monografiya / G. V. Elnikova, O. I. Zaychenko, V. I. Maslov [ta in.]; za red. G.V. Elnikovoyi. K., Chernivtsi: Knigi – XXI, 2010. 460 s.
17. Ukrayinske pokolinnya Z: tsinnosti ta orientiri. Rezultati zagalnonatsionalnogo opituvannya. Zdiysnene za pidtrimki Fondu im. Fridriha Eberta. K., 2017. 137 s.
18. Tselyakova O. M. Duhovnist i tsinnisni orientatsiyi studentskoyi molodi Ukrayini v transformatsiynomu suspilstvi [Elektronniy resurs] // Gumanitarniy visnik ZDIA. 2009. Vip. 38. Rezhim dostupu: http://zgia.zp.ua/ gazeta/VISNIK_38_22.pdf.
19. Tsinnisni orientatsiyi suchasnoyi ukrayinskoyi molodi. Schorichna dopovid Prezidentu Ukrayini, Verhovniy Radi Ukrayini pro stanovische molodi v Ukrayini (za pidsumkami 2015 roku) / Derzh. In-t simeynoyi ta molodizhnoyi politiki; [redkol.: Zhdanov I. O., gol. red. koleg., Yarema O. Y., Belyaeva I. I. ta in.]. K., 2016. 200 s.
20. Tsinnosti ukrayinskoyi molodi. Rezultati reprezentativnogo sotsiologichnogo doslidzhennya stanovischa molodi, provedenogo u 2016 rotsi; Pereyaslav-Hmelnitskiy: PP «SKD», 2016. 90 s.

Валерий Будак, Раиса Вдовиченко. Алгоритм системного подхода к построению модели формирования ценностных ориентаций студенческой молодежи в образовательном пространстве университета

Проблема ценностных ориентаций является одной из приоритетных в современной науке, особенно в условиях кардинальных изменений, происходящих в нашей стране. В статье анализируются ценностные ориентиры современной молодежи, приводятся примеры социологических опросов молодежи, очерчены этапы формирования ценностных ориентаций. Подаются научные размышления относительно понятий «модель» и «моделирование», теоретически обоснована структурно-функциональная модель формирования ценностных ориентаций студенческой молодежи в образовательном пространстве вуза, отражающем взаимодействие его компонентов, принципов, форм, методов, средств и функций образовательной деятельности. Доказано, что модель позволяет увидеть наглядно компоненты системы, представить их целостно, в развитии, упорядочить и сопоставить концептуальные подходы к анализу содержания ценностных ориентаций как социальной проблемы, создание соответствующих психолого-педагогических условий в образовательном пространстве университета с целью формирования ценностных ориентаций студенческой молодежи.

Ключевые слова: ценностные ориентации, модель, моделирование, педагогическое моделирование, структурно-функциональная модель, компоненты, принципы, методы, средства, критерии ценностных ориентаций.

Valerii Budak, Rajisa Vdovichenko. The systematic approach algorithm to the construction of a model for the formation of value orientations of student youth in the university educational environment

The current state of Ukrainian society puts in front of educational institutions a number of urgent tasks aimed at the formation of value orientations in student youth. The growing need to form the value orientations of a student's personality in the educational environment of a higher educational institution causes increased scientific interest in the study of the laws of the formation of value orientations.

In the article the theoretically substantiated structural-functional model of formation of value orientations of student youth in the university educational environment, reflecting the interaction of its components, principles, forms, methods, means and functions of educational activity. It is shown that the model allows visualizing the components of the system, to submit them in a holistic manner, to develop, to organize and to compare conceptual approaches for analysis.

The theoretical analysis of the peculiarities of the formation of value orientations of student youth, the development of psychological and pedagogical conditions provide an opportunity to determine the criteria and indicators of the formation of value orientations of student youth.

It is pointed out that the actual scientific problem is not only the disclosure of the content of value orientations as a social problem, but also the verification of the effectiveness of psychological and pedagogical conditions for the formation of value orientations of student youth in the educational space of the university. Those developments in this area undoubtedly enrich the theoretical basis for creating a system of formation of value orientations for student youth. It was revealed that the value orientations of young people are a complex formation, which contains material-economic, spiritual-humanistic and rational components.

Key words: value orientations, structural-functional model, components. principles, methods, means, criteria of value orientations.